

**Základní škola Orlová – Lutyně U Kapličky 959 okres Karviná,
příspěvková organizace**

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

2016/2017

Prevence sociálně patologických jevů

Jméno autora: Mgr. Michelsohnová Danuše

Zaměstnavatel: ZŠ U Kapličky 959, Orlová-Lutyně

Pracovní zařazení: statutární zástupce, školní metodik prevence

Obsah minimálního preventivního programu:

1. Úvod
2. Popis současného stavu problematiky
3. Cíle
4. Vymezení cílové skupiny
5. Harmonogram realizace
  - 5.1 Koordinace preventivních aktivit ve škole
  - 5.2 Úvodní schůzka
  - 5.3 Časový harmonogram
6. Vlastní program
  - 6.1 Cíle programu
  - 6.2 Obsah a metody práce
  - 6.3 Třídnické hodiny
  - 6.4 Volnočasové aktivity
  - 6.5 Společné aktivity a akce školy, projekty
  - 6.6 Spolupráce s ostatními organizacemi
  - 6.7 Den otevřených dveří
7. Vzdělávání pedagogů
8. Poradenská činnost
9. Spolupráce s rodiči
10. Pravidla školy, řešení přestupků
11. Hodnocení aktivit a sledování jejich efektivity
12. Prezentace programu na veřejnosti
13. Závěr

Příloha č. 1

Přehled základních školských dokumentů pro oblast prevence, prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

Příloha č. 2

Postupy školy při výskytu rizikových projevů chování – krizový plán

Příloha č. 3

Kontakty organizací a institucí pro externí spolupráci a jednání

1. Úvod

Prevence sociálně patologických jevů se již stala nedílnou součástí výchovy i výuky na základní škole. Výchově i výuce se musí v této oblasti udílet stejná pozornost a všichni učitelé se musí do tohoto snažení na základě svých schopností, možností a aprobače zapojit. Sem patří i vytvoření příjemné atmosféry a vzájemné důvěry, které mohou žáky významně ovlivnit.

Minimální preventivní program je tedy zaměřen na všechny žáky 1. - 9. ročníku základní školy, se zvláštním přihlédnutím k dětem ze sociálně slabšího a málo podnětného rodinného prostředí a k dětem s poruchami učení a chování a je součástí koncepce zaměřené na výchovu k zdravému životnímu stylu. Zahrnuje v sobě výchovné a vzdělávací působení v oblasti školní i mimoškolní. Definuje hlavní cíle a směry působení, prostředky k dosažení cílů, úkoly a postupy. Je připraven variabilně, tak aby mohl využít případných změn a doplnění.

U pedagogů je další vzdělávání zaměřeno na celý tým, se zvláštním přihlédnutím k začínajícím pedagogům a pedagogům bez odborné kvalifikace.

Do systému informování jsou zapojeni všichni rodiče. Zvláštní pozornost je věnována skupinám rodičů tříd, kde se vyskytly negativní jevy jako šikana a záškoláctví.

2. Popis současného stavu problematiky

a) Zaměření školy, stav školy z hlediska sociálně patologických jevů

Město Orlová se nachází v Moravsko-slezském kraji a žije v něm přibližně 31 000 obyvatel. V poslední době došlo k útlumu hornictví a tedy k vysokému nárůstu nezaměstnanosti. Zvýšil se počet sociálně slabých rodin, zvedla se kriminalita školní mládeže a objevují se i určité známky zasažení mladé populace z hlediska rizikového chování a rizikových faktorů.

Naše základní škola s rozšířeným vyučováním informatiky a výpočetní techniky je škola sídlištního typu. Nachází se v zalidněné oblasti v centru města. Vzdělává žáky v běžných třídách 1. - 9. ročníku, od 6. ročníku s rozšířeným vyučováním výpočetní techniky. V současné době vzděláváme asi kolem 420 žáků převážně z Orlové, jejich přilehlých částí a okolních obcí. Naše škola má dvě počítačové učebny, multimediální, přírodovědnou učebnu, hudební sál a čtenářskou učebnu se školní knihovnou. K dispozici máme nově zrekonstruovanou tělocvičnu, malou posilovnu a školní hřiště. Součástí školy je školní družina a školní jídelna.

Péče o naše žáky je rozmanitá. Přináší s sebou různé druhy problémů. Stále více se ukazuje a potvrzuje, že chování dětí přesně odráží to, z jakých rodin a prostředí děti pochází.

Neřešíme závažné kázeňské problémy, většinou se jedná o neadekvátní řešení momentální situace, nikoliv o opakovaný či dlouhodobý stav. Jen výjimečně se setkáváme s tím, že příčinou problému jsou opakované neshody.

Závažným problémem se v současné době jeví mezi školní mládeží zneužívání legálních drog – kouření a alkohol. K tomu přispívá i značná společenská tolerance. V naší škole není zneužívání nelegálních drog mezi dětmi zatím velmi rozšířeno. Jsme schopni tento problém zvládnout na půdě školy, ale nedaří se nám jej zcela vymýtit. Žáci často pocházejí

z rodin kuřáků nebo rodiče o jejich kouření vědí a tolerují ho. Zatím jsme nezaznamenali, že by některý žák naší školy přišel pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. Víme ovšem, že o svátcích či při oslavách žáci doma alkohol konzumují, bohužel často přímo z rukou rodičů nebo s jejich „tichým souhlasem“. Máme signály, že žáci naší školy také navštěvují ve svém volném čase – tedy opět se souhlasem a vědomím rodičů - diskotéky a kluby, kde mají k alkoholovým a tabákovým výrobkům snadný přístup.

Dalším vážným problémem je neomluvená absence, zastíraná absence a záškoláctví. Máme zde případy, kdy rodiče o záškoláctví vědí a absenci pak zpětně omlouvají, dále pak případy, kdy rodiče využívají starších sourozenců k hlídání. Máme problém s opakovanou jednodenní absencí u některých žáků zejména pak v pátek nebo v pondělí.

V minulém školním roce se také škola účastnila projektu Městské policie Orlová. Cílem bylo zjistit, zda žáci vybraných ročníků mají zkušenosti s drogami. Testování se účastnili vybraní žáci 8. a 9. ročníků všech orlovských škol. Testy probíhaly anonymně a z toho důvodu nebylo možné zjistit konkrétní výsledky. Na základě informací, které školy dostaly, byly výsledky zarážející.

Při současné tendenci zvyšování rozvodovosti v českých rodinách, pochází i naši žáci zhruba z 40% z neúplných rodin. Přesto se snažíme o úzkou spolupráci s rodiči, nacházíme společnou cestu především v realizaci školních akcí a zapojení rodičů do života školy.

Chtěli bychom, aby se prevence a zdravý životní styl staly přirozenou součástí života školy, školních osnov a výuky v jednotlivých předmětech a nebyly pojmány jako nadstandardní aktivita školy.

Při škole působí **školní poradenské pracoviště** ve složení speciální pedagog, výchovný poradce a metodik prevence, kteří jsou zde každodenně k dispozici žákům i rodičům.

Školní speciální pedagog Mgr. Šárka Němcová vykonává činnosti zaměřené na odbornou podporu integrovaných žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a všech ostatních žáků, kteří potřebují speciálně pedagogickou podporu a péči založenou na krátkodobých či dlouhodobých podpůrných opatřeních. Řídí, metodicky vede a koordinuje činnost pracovníků ŠPP, tř. učitelů a dalších pedagogů svolává pravidelné týmové schůzky ŠPP 1 x měsíčně.

Výchovný kariérový poradce Mgr. Iveta Plošková vykonává činnosti poradenské, informační a metodické, zabývá se profesní orientací žáků, řeší problémy týkající se chování žáků, průběžně sleduje a hodnotí chování žáků během školní docházky, řídí práci školní výchovné komise, navrhuje postupy řešení problémového chování žáků, v případě potřeby koordinuje spolupráci třídních učitelů s ostatními subjekty ŠPP, spolupracuje při vytváření preventivního programu školy zejména se školním metodikem prevence a ve spolupráci se školním metodikem pomáhá odhalovat a sledovat projevy sociálně patologických jevů a navrhnout opatření, vede zápisy se schůzek ŠPP.

Školní metodik prevence Mgr. Danuše Michelsohnová vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. Zajišťuje tvorbu Minimálního preventivního programu pro žáky, jeho kontrolu a realizaci, připravuje a organizuje besedy k prevenci sociálně patologických jevů (kouření, záškoláctví, alkohol, drogy, apod.), při realizaci preventivního programu školy poskytuje odborné vedení a metodickou pomoc třídním učitelům, poradenství v oblasti prevence nebezpečných jevů ohrožujících žáky (záškoláctví, šikana, krádeže, kouření, experimentování s alkoholem i drogami aj.) pro žáky, rodiče, učitele,

diagnostikuje situaci v jednotlivých třídních kolektivech, zajišťuje ochranu těm žákům, kteří se cítí být ohroženi, pomůže při rozpoznávání problému a hledání případné pomoci u dalších odborníků, prezentuje výsledky preventivní práce školy, spolupracuje s institucemi zajišťující odbornou pomoc v oblasti preventivních aktivit (policie, PPP, kurátor pro mládež apod.) Připravuje podmínky pro integraci žáků s poruchami chování, koordinuje poskytování poradenských a preventivních služeb ve spolupráci se ŠSP. Vede a průběžně aktualizuje databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně-patologických jevů (orgány státní správy, střediska výchovné péče, PPP, zdravotnická zařízení, policie, orgány sociální péče, centra krizové intervence apod.) a koordinuje spolupráci s těmito orgány, kontaktuje odpovídající odborné pracoviště v případě výskytu sociálně patologických jevů (ve spolupráci s vedením školy a ŠPP).

b) Použité metody při analýze současného stavu

Pro zmapování současného stavu jsme zjišťovali klima tříd na 1. stupni, speciální pedagožka se účastnila komunikativních kruhů ve 4. a 5. ročnících. Poznatků máme ale zatím málo. Vycházíme z pozorování pedagogů a rozhovorů s žáky v rámci třídnických hodin. Zaměřili jsme se právě na práci třídních učitelů s kolektivem a navrhli témata některých třídnických hodin. Účastnili jsme se besedy zaměřené na zneužívání návykových látek a rizika užívání drog, o zdravém životním stylu a o právním vědomí a zodpovědnosti.

Je patrné, že rizikových faktorů je mnoho. Většina učitelů považuje situaci již za alarmující. Dále se domnívají, že rodiče nepřiměřeně tolerují projevy rizikového chování u svých dětí.

Žáci mají zájem získat přehled o všech nebezpečných formách rizikového chování, chtějí na toto téma diskutovat. Umění odmítat a reagovat, umění vyhledat a poskytnout pomoc, umět komunikovat s linkami pomoci, vyhledat je – to jsou pro žáky velmi důležité dovednosti.

Na druhém stupni jsme provedli šetření týkající se sociálně patologického chování. Naši žáci si uvědomují vážnost situace a umějí problém pojmenovat, bohužel ne vždy vyřešit. Z patologických jevů, které je nejvíce ohrožují, uvedli kouření, pití alkoholu a rasismus.

3. Cíle a zásady preventivní strategie

Cílem našeho programu je zahájit ve škole dlouhodobý, komplexní primární program, do kterého bude zahrnuto vše důležité, co je v současné době škole k dispozici a vše, co již bylo s úspěchem vyzkoušeno. Důraz bude položen na práci pedagogů v třídnických hodinách, informovanost žáků v hodinách občanské výchovy, rodinné výchovy, chemie, přírodopisu, dějepisu apod., rovněž i na širokou nabídku volnočasových aktivit (školní družina, kroužky). Cílem bude také motivovat učitele k aktivnímu zapojení se do realizace programu ve svých hodinách i na neformální bázi při komunikaci se žáky, výchovou vlastním příkladem a k vzájemné informovanosti o chování žáků.

Cílem primární prevence je zvýšení odolnosti dětí a mládeže vůči rizikovému chování. Důležitým faktorem je rovněž snížení rizik a vlivů, které narušují zdraví osobnosti a sociální

vývoj mládeže. U návykových látek a gamblerství to znamená snižování jejich dostupnosti. Musí se rovněž ovlivnit chování dětí a dospívajících ve smyslu podpory zdraví a nabízet hodnotné volnočasové aktivity.

Za velmi důležité považujeme také práci se žáky za účelem zvyšování zdravého sebevědomí, správného sebehodnocení, stanovení si reálných cílů v životě, poznání sebe sama. Budeme vést žáky ke zvládnutí stresů, k dovednostem řešit své problémy bez pomoci léků a jiných návykových látek. K tomuto cíli využijeme různých metod aktivního sociálního učení, individuálního přístupu k žákům, třídnických hodin apod. Ve své práci však budeme nutně potřebovat podporu a účelnou spolupráci rodičů.

Na základě zjištěných skutečností jsme si vytyčili tyto cíle:

Dlouhodobé cíle:

- zlepšení sociálního klimatu ve třídách
- vytvořit kvalitní vztahy mezi pedagogy a žáky
- vytvořit pro všechny příjemnou tvůrčí atmosféru ve škole
- vést děti ke zdravému životnímu stylu
- mít odpovědnost za vlastní chování a styl života
- posilovat odolnost vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům
- vytvářet schopnost dělat samostatná (pokud možno správná) rozhodnutí
- znát přiměřené sociálně psychologické dovednosti
- schopnost řešit, případně schopnost nalézt pomoc
- mít vyhraněný negativní vztah k návykovým látkám
- podílet se na tvorbě prostředí a životních podmínek
- zapojit rodiny do života školy
- prohlubovat důvěru žáka k pedagogovi
- podporovat vzdělávání pedagogů a metodika prevence
- školní preventivní strategie je součástí ŠVP
- soustavně precizovat školní preventivní strategii

Střednědobé cíle:

Pedagogové:

- proškolení pedagogů v problematice sociální práce se třídou
- vzdělávat pedagogy v oblasti prevence školního násilí, práce třídního učitele s třídním kolektivem a řešení konfliktních situací mezi žáky, komunikace učitel – žák
- klást důraz na prevenci
- zavádět do výuky efektivní metody, jako je projektové vyučování
- efektivní výuku podporovat exkurzemi, besedami, návštěvami kulturních a společenských center a akcí
- snažit se posílit výuku cizích jazyků s důrazem na jazyk anglický, ale rozšířit možnost komunikace i v jiných cizích jazycích.

- vést žáky k využívání komunikačních a informačních technologií, podporovat výuku na počítačích a jejich využívání
- vést žáky k volbě povolání, za tím účelem preferovat výuku pracovního vyučování a pracovních činností jak v povinné části, tak i v oblasti volitelných předmětů
- spolupráce učitelů v rámci pedagogického týmu
- poznatky ze schůzek školního metodika prevence s OMP předávat bezprostředně na pracovních poradách všem vyučujícím

Rodiče:

- účast na formálních i neformálních akcích.
- získávat rodiče pro spolupráci se školou a prohlubovat spolupráci s rodiči v oblasti forem rizikového chování
- informovat rodiče průběžně o činnosti školy, akcích, dát jim možnost zpětné vazby
- informovat rodiče o plánu primární prevence na škole

Žáci:

- zvládat školní práce, rozvoj osobnosti se všemi dovednostmi a schopnostmi, rozpoznat projevy rizikového chování a krizové situace, umět vhodně reagovat
- podporovat aktivity žáků
- průběžně sledovat, zjišťovat klima třídy a vytipovat žáky s problematickými vztahy
- mít pravidelné třídnické hodiny
- spolupracovat s externími odborníky (školní metodik prevence)
- naučit žáky sledovat nástěnku primární prevence, vést je k reakcím na informace, akce, podněty

Krátkodobé cíle:

Pedagogové:

- naplňovat Minimální preventivní program školy pro daný školní rok
- provádět interní šetření mezi žáky
- z důvodu předcházení výskytu forem rizikového chování u žáků na 2. stupni, volit témata primární prevence již pro žáky 1. stupně
- zajistit pedagogům potřebnou literaturu
- vyhledávat projevy možného výskytu forem rizikového chování, snažit se včasné reagovat na vzniklé situace, spolupracovat s rodiči a s dalšími institucemi
- udržet ve škole zdravé sociální prostředí

Rodiče:

- zabývat se problémy svých dětí, pomoc při hledání řešení.
- pořádat pravidelné třídní schůzky nebo konzultace
- seznámit rodiče s webovými stránkami školy, naučit je tam se orientovat
- informovat rodiče o možnostech získávání informací, rad, vysvětlení v oblasti prevence sociálně patologických jevů pomocí internetu
- na třídních schůzkách nabídnout rodičům informativní materiály k problematice primární prevence

Děti:

- získat přehled o všech nebezpečích a formách rizikového chování
- celoročně a ve všech předmětech na toto téma diskutovat
- mít smysluplné aktivity mimo školu
- připravit se na setkání s drogou a jiným nebezpečím, umět odmítat a reagovat
- umět vyhledat a poskytnout pomoc, umět komunikovat s linkami pomoci, vyhledat je

4. Vymezení cílové skupiny

Program se bude týkat všech žáků i pedagogů naší školy. Součástí cílové skupiny jsou i rodiče žáků.

5. Harmonogram realizace

Realizace programu: září 2016 – červen 2017

Vypracování návrhu programu: Mgr. Danuše Michelsohnová

Vytipování spolupracujících subjektů a odborníků: PPP Karviná, PPP Orlová, Oddělení péče o dítě a rodinu při MěÚ Orlová, Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež SVČ Kotva, Centrum primární prevence Kotva, Policie ČR, Městská policie Orlová, soukromé osoby

Informativní schůzka k minimálnímu programu, schválení programu: srpen 2016

Zahájení realizace programu: září 2016

Hodnocení programu:

1. průběžně konzultacemi
2. pravidelným hodnocením na čtvrtletních pedagogických radách
3. celoroční zhodnocení ve výroční zprávě školy

5.1. Koordinace preventivních aktivit na škole

Za koordinaci preventivních aktivit na škole odpovídá školní metodik prevence – Mgr. Danuše Michelsohnová jmenovaná do této funkce ředitelem školy Mgr. Kamilem Paloncym. V rámci své činnosti se podílí na přípravě a realizaci Minimálního preventivního programu. Spolupracuje s třídními učiteli a ostatními pedagogy, dále s oblastním metodikem preventivních aktivit, s PPP, dalšími institucemi a organizacemi.

5.2. Úvodní schůzka

Úvodní schůzka vedení školy, pedagogů a zástupců rodičů si klade za cíl informovat všechny přítomné o zpracování a realizaci Minimálního preventivního programu (MPP) na škole. Pro pedagogy následuje porada, kde bude podrobně vysvětlen a rozebrán plánovaný program. Budou zde rozděleny úkoly, termíny realizace, zodpovědnost a následné způsoby vyhodnocení. Třídní učitelé budou mít za úkol informovat rodiče na třídních schůzkách.

5.3 Časový harmonogram

Září

- první informativní schůzka preventivního týmu
- 15. 9. 2016 – třídní schůzky – seznámení rodičů se školním řádem, generálními souhlasy, upozornění na problematiku omlouvání žáků, informace o kroužcích – trávení volného času, konzultační hodiny výchovného poradce, školního metodika a speciálního pedagoga
- adaptační kurz pro žáky 6. tříd
- sportovní kurz pro žáky 8. tříd
- schůzka preventivního týmu, tvorba plánu, nabídka preventivních programů
- Zátokova štafeta
- spolupráce s OSPOD – Systém včasné intervence v praxi
- nabídka kroužků a sportovních aktivit – DDM Orlová, sportovní oddíly

Říjen

- zahájení činnosti kroužků na škole
- zahájení práce Dětského parlamentu
- schůzka metodiků prevence s okresním metodikem, schůzka metodiků na OSPOD Orlová
- Plavecká soutěž měst

Listopad

- schůzka preventivního týmu
- 2. pedagogická rada – hodnocení prospěchu a chování

- třídní schůzky 15. 11. 2016, schůzka rodičů vycházejících žáků ke kariérovému poradenství
- návštěva žáků 9. tříd – Úřad práce Karviná, besedy se zástupci středních škol
- výstava spolkové činnosti
- Tonda na cestách – program zaměřený na ekologii pro 3., 4., 5. a 8. třídy
- Hasík 2016 – preventivní program pro 2. a 6. třídy
- sportovní akce
- seminář ŠMP a ředitelů škol

Prosinec

- Mikuláš žáků 9. tříd pro 1. stupeň
- vánoční besídky – akce třídních učitelů a ŠD
- vystoupení Divadélka Kaplička
- Vánoční laťka

Leden:

- LVVZ pro žáky 7. ročníků Horní Bečva
- 24. 1. 2017 - 3. pedagogická rada, hodnocení prospěchu a chování
- divadelní vystoupení pro žáky 8. a 9. tříd Démoni současnosti
- schůzka preventivního týmu

Únor

- beseda se členy Městské policie Orlová pro 1. stupeň
- Orlovská veverka

Březen

- schůzka preventivního týmu
- sportovní akce – městská kola ve vybíjené
- příprava na ŠvP
- beseda se žáky 8. a 9. tříd – Návykové látky, prevence

Duben

- schůzka preventivního týmu
- 20. 4. 2017 – 4. pedagogická rada, třídní schůzky, hodnocení prospěchu a chování
- 20. 4. 2017 – třídní schůzky
- ŠvP pro žáky 5. tříd – Horní Bečva
- Den Země
- Talent Kaplička – talentová soutěž pro žáky naší školy
- sportovní akce – městská kola ve fotbale
- Čas proměn – preventivní program pro dívky 6. tříd

Květen

- sportovní akce - Pohár rozhlasu, atletický čtyřboj a trojboj, Běh 3. května
- školní exkurze a výlety

Červen

- 22. 6. 2017 – 5. pedagogická rada, hodnocení prospěchu a chování

- vystoupení Divadélka Kaplička
- sebezobčasnávací kurz pro žáky 6. tříd
- Cykloběh proti drogám 2017
- schůzka preventivního týmu, zhodnocení práce, návrhy a náměty na další školní rok, hodnocení spolupráce s dalšími subjekty

6. Vlastní program

Nejúčinnější a nejlevnější prevencí je zdravá výchova dětí v rodině a ve škole. Dobrá výchova dětí je i programem prevence jednotlivých zdraví poškozujících a život znehodnocujících závislostí a jevů. Cílem snažení na naší škole je vést děti ke zdravému životnímu stylu, ukazovat jim možnosti smysluplného využití volného času, spolupracovat s rodiči a navázat na všechny osvědčené aktivity, které již na škole fungují.

Prostřednictvím vedení školy, školního poradenského centra, Klubu přátel školy a třídních učitelů probíhá komunikace s rodičovskou veřejností. Škola nabízí rodičům osvětovou činnost v oblasti sociálně patologických jevů a zdravého životního stylu v rámci pravidelných třídních schůzek.

Škola vytváří podmínky pro smysluplné a hodnotné využití volného času dětí prostřednictvím nepovinných předmětů a zájmových útvarů. V roce 2015/2016 pracovalo v naší škole 6 kroužků a na tuto činnost chceme v tomto školním roce navázat. Naši žáci mají k dispozici tělocvičnu, posilovnu, odborné učebny, učebny výpočetní techniky, keramickou dílnu, čtenářskou dílnu a sportovní hřiště školy.

Za základní kompetence prevence v rámci podpory zdraví a zdravého životního stylu považujeme:

- zvyšování sociální kompetence-rozvíjení sociálních dovedností, které napomáhají efektivní orientaci v sociálních vztazích, odpovědnosti za chování a uvědomění si důsledků jednání
- posilování komunikačních dovedností - zvyšování schopnosti řešit problémy, konflikty, adekvátní reakce na stres, neúspěch, kritiku
- vytváření pozitivního sociálního klimatu-pocitu důvěry, bez nadměrného tlaku na výkon, zařazení do skupiny, práce ve skupině vrstevníků, vytvoření atmosféry pohody a klidu, bez strachu a nejistoty
- formování postojů ke společensky akceptovaným hodnotám-pěstování právního vědomí, mravních a morálních hodnot, humanistické postoje apod.

Toto jsou také základní body, kterými se v programu budeme v dalším období zabývat. Program bude realizován ve výuce jednotlivých předmětů, v třídnických hodinách, volnočasových aktivitách, akcích školy, spoluprací se školami ve městě, spoluprací s ostatními organizacemi zabývajícími se prevencí, vzděláváním pedagogů, spoluprací s rodiči a Klubem přátel školy.

6.1 Cíle programu

Dlouhodobé:

- vychovávat osobnosti, které budou schopné samostatného rozhodování, které si budou vážit svého zdraví a budou umět nakládat hodnotně se svým volným časem
- rozvíjet a podporovat sociální zdatnosti žáků
- témata zdravého životního stylu a prevence zneužívání návykových látek, drog, alkoholu a tabákových výrobků začlenit do školního vzdělávacího programu formou výuky na 1. a 2. stupni
- zapojování do grantového systému prostřednictvím vlastních projektů

Střednědobé:

- proškolení školního metodika prevence v rámci specializačního studia školních metodiků prevence podle vyhlášky č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků a kariérním růstu
- zapojování rodičovské veřejnosti do spolupráce se školou v jejich preventivních aktivitách
- zapojování žáků do akcí pořádaných školou a městem Orlová

Krátkodobé:

- zmapování potřeb v oblasti primární prevence
- finanční zajištění preventivních aktivit ve školním roce 2016/2017
- zlepšení komunikace s kolegy, žáky a s rodiči – pravidelné informace na poradách, návštěva třídních schůzek, konzultační hodiny, popř. osobní schůzky, nástěnka ve sborovně

6.2 Obsah a metody práce

Kapitoly z oblasti prevence lze zařadit do různých částí osnov a učebních plánů. Za klíčové vyučovací oblasti považujeme a hodláme se na ně zaměřit:

- oblast zdravého životního stylu - výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa, pohybové aktivity
- oblast společensky – vědní - formy komunikace, sociální dovednosti a kompetence
- oblast přírodovědná - biologie člověka, fyziologie, chemie
- oblast sociálně právní - právní aspekty sociálně patologických jevů, postoj společnosti k společensky nežádoucím jevům, práva dítěte apod.
- oblast rodinné a občanské výchovy

Preventivní témata jsou nejčastěji frekventována v následujících předmětech:

Rodinná výchova, občanská výchova, přírodověda, biologie, vlastivěda, český jazyk, prvouka, výtvarná výchova a výtvarné soutěže, tělesná výchova, chemie.

To, co mají žáci v jednotlivých ročnících zvládnout je charakterizováno takto:

1. - 3. ročník

- žáci dokážou přiměřeně jejich věku pojmenovat zdravotní rizika spojená s kouřením, pitím alkoholu, užíváním drog, zneužíváním léků
- znají jednoduché způsoby odmítání návykových látek
- znají hodnotu zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu
- mají vědomosti přiměřené jejich věku jak udržovat zdraví a o zdravém životním stylu
- mají právní povědomí přiměřené jejich věku v oblasti sociálně patologických jevů

4. - 5. ročník

- žáci mají povědomí o zdraví jako základní lidské hodnotě
- znají činnosti, které jsou vhodné z hlediska zdraví zařadit do denního režimu, osvojují si zdravý životní styl
- znají přiměřeně jejich věku zdravotní a sociální rizika návykových látek a argumenty ve prospěch zdraví
- umí komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc (linka bezpečí)
- umí pojmenovat základní mezilidské vztahy
- umí rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti
- ví na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozuje jeho práva
- mají povědomost o tom, že každé jednání, které ohrožuje práva druhých (šikana, násilí, zastrašování aj.), je protiprávní
- znají základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky

6. - 9. ročník

- žáci znají význam harmonických mezilidských vztahů pro zdravý životní styl a zdraví respektují odlišné názory či zájmy lidí a odlišné způsoby jejich chování a myšlení, jsou tolerantní k menšinám
- znají a uplatňují vhodné způsoby řešení neshod se spolužáky, spory řeší nenásilným způsobem
- znají vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích
- umí spolupracovat ve skupině a přebírat zodpovědnost za společné úkoly
- znají významné dokumenty upravující lidská práva a sociálně právní ochranu dětí
- znají činnost důležitých orgánů právní ochrany občanů
- uvědomují si podstatu protiprávního jednání a právní odpovědnost za případné protiprávní činy
- umí zhodnotit vhodné a nevhodné zdravotní návyky
- umí vysvětlit své konkrétní postoje a chování z pohledu zdraví
- ví, co je podstatou zdravého životního stylu a snaží se o jeho realizaci
- znají pozitivní vliv aktivního pohybu, relaxace, duševní hygieny
- ví, že zneužívání dětí je trestné
- umí diskutovat o rizicích zneužívání drog, orientují se přiměřeně jejich věku v trestně právní problematice návykových látek

- ví, kde hledat odbornou pomoc, v případě potřeby ji dovedou využít
- zvládají účelné modely chování v krizových situacích (šikanování, týrání, sexuální zneužívání apod.) a správně se rozhodují v situacích vlastního nebo cizího ohrožení
- dokážou komunikovat se specializovanými službami (linky důvěry, krizová centra)
- odmítají projevy brutality a násilí zprostředkované médii a umí o nich diskutovat

6. 3 Třídnické hodiny

Program bude realizován zejména prací v třídnických hodinách. Tyto se musí stát součástí výuky, nikoliv mimořádnou událostí. S tímto souvisí i posílení pravomoci třídního učitele. Termín třídnické hodiny nebude pevně stanoven, ale měla by se konat minimálně 1xměsíčně.

Náplní třídnických hodin budou organizační záležitosti, diskuse o potřebách žáků, návrhy, připomínky, hodnocení přípravy na vyučování, vztahů ve třídě. Jednotlivé vzkazy, připomínky bude řešit třídní učitel spolu s žáky, popřípadě jednotlivě podle druhu informace. Součástí hodin mohou být sociální hry, kvízy, soutěže, společné akce, popřípadě náplň třídnické hodiny navrhne nebo doporučí výchovný poradce školy.

Cílem hodin je vzájemné poznání a navázání neformálních vztahů mimo vyučování. Třídní učitel se podílí na výběru preventivních programů pro danou třídu, při výběru může spolupracovat se ŠPP.

6. 4 Volnočasové aktivity

Školní družina

Organickou součástí působení na žáky ve škole je školní družina. V době bezprostředně po vyučování má zejména relaxační charakter. Pro mnoho dětí je ovšem i hlavní náplní volného odpoledne. Žáci se většinou zapojují do odpolední zájmové činnosti. Družina již tradičně pořádá pečení Martinovských perníčků, maškarní karneval, rej čarodějnic, diskotéky, výtvarné a sportovní soutěže, pravidelně navštěvuje výstavy a akce pořádané DDM v Orlové a Městskou knihovnou. Plán akcí je k nahlédnutí na [www stránkách školy](#).

Družinu navštěvují děti 1. stupně ve věku 6 – 11 let a vytvářejí se mezi nimi pozitivní vztahy, kdy starší spolupracují s mladšími a pomáhají jim, připravují dárky pro budoucí žáky prvních tříd a podílejí se na výzdobě školy.

Kroužky

Také ve škole mají žáci možnost navštěvovat kroužky vedené pedagogy. Na naší škole pracuje kroužek sportovní, keramický, dramatický, cvičení z jazyka českého, anglického, a cvičení z matematiky a hudební nauka.

Všechny tyto aktivity probíhají ve škole již několik let a máme s nimi výborné zkušenosti.

6.5 Společné aktivity a akce školy, projekty

Další částí našeho programu jsou plánované akce a projektové dny doplňující výuku, upevňující vztahy mezi žáky i třídami. Zařazujeme také akce pro rodiče a s rodiči.

Akce, jejichž termíny a zodpovědnost za zajištění budou upřesněny měsíčním plánem:

Akce DDM v Orlové, návštěva Muzea Těšínska v Orlové, Hornického muzea OKD Landek, návštěva ZOO Ostrava, akce ke Dni Země, akce pořádané společností Vita, exkurze v podniku Candy Sweet v Petřvaldě, sportovní, vědomostní, výtvarné soutěže, dopravní soutěže, Den dětí, Den otevřených dveří, pravidelné návštěvy Městské knihovny v Orlové, divadelní představení a filmová vystoupení - MDK Orlová, kino Vesmír, Divadlo loutek Ostrava, škola v přírodě, zájezdy pro oceněné žáky, tematicky zaměřené výlety – Rožnov pod Radhoštěm, Hukvaldy, Štramberk, Moravsko-slezský hrad, akce školní družiny, sběr papírů a plastových víček, Invex Brno, koncentrační tábor Osvětim, návštěva Ostravské hvězdárny, sportovně-turistický kurz, lyžařský výcvik, adaptační kurz pro 6. ročník a navazující sebezpoznavací kurz pro 6. ročník, sportovní a kulturní akce pořádané městem a jinými institucemi, návštěva filmových a divadelních představení, Úřad práce Karviná – pro žáky 9. tříd, vědomostní, sportovní a výtvarné soutěže a olympiády, spolupráce s Dětským parlamentem a OA Orlová, představení dramatického kroužku, spolupráce s MŠ Okružní.

6.6 Spolupráce s ostatními organizacemi

Pedagogicko - psychologická poradna Karviná, Pedagogicko-psychologická poradna Orlová

Naše spolupráce je nezbytná a častá. Konzultujeme s poradnou situaci jednotlivých žáků. PPP poskytuje vyšetření žákům s poruchami učení a chování, na jehož základě pak speciální pedagog a třídní učitelé vypracovávají individuální studijní plány. Pro žáky 8. a 9. tříd provádí posouzení profesní orientace po ukončení základní školy na žádost rodičů a po dohodě s výchovnou poradkyní), nebo individuálně u nás na poradně – na základě předchozí telefonické dohody s rodiči.

Hlavním účelem zřízení PPP je poskytování poradenských služeb dětem, žákům, studentům, jejich zákonným zástupcům, školám a školským zařízením. PPP má zajišťovat psychologickou a speciálně pedagogickou diagnostiku, psychologickou a speciálně pedagogickou intervenci, informační, poradenskou a metodickou činnost.

Spolupracujeme s oblastním metodikem preventivních aktivit – Bc. Szekelová Eliška. Na třídních schůzkách seznamujeme rodiče s možnostmi, kde hledat pomoc při řešení školních, rodinných i psychických problémů dětí. Na nástěnce máme uvedeny veškeré kontakty na odborná zařízení.

Městský úřad v Orlové – sociální odbor a oddělení péče o dítě a rodinu – sociálně právní ochrana dětí

S těmito odbory spolupracujeme zejména v otázce záškoláctví nebo podání zprávy o dítěti. Oddělení péče o rodinu a děti na úseku sociálně právní ochrany realizuje opatření na ochranu dětí (podává příslušné návrhy k soudu), zajišťuje poradenskou činnost, zajišťuje sledování výkonu ústavní a ochranné výchovy, vykonává funkci kurátora pro mládež, plní stanovené úkoly v trestním a přestupkovém řízení proti mladistvým, plní úkoly v rámci péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost a spolupracuje s Komisí sociálně právní ochrany dětí

Oddělení sociální péče rozhoduje o poskytnutí jednorázových a opakujících se peněžitých a věcných dávek občanům společensky nepřízpůsobeným, rozhoduje o poskytnutí jednorázových a opakujících se dávek občanům v hmotné nouzi, o poskytnutí příspěvku na péči a kontroluje jeho využívání.

Policie ČR, Městská policie Orlová

Městská policie dohlíží nad dodržováním veřejného pořádku a pravidel občanského soužití, nabízí školám nejen přednáškovou činnost, ale i pomoc při organizování akcí. Policie ČR - Obvodní oddělení Orlová - zajišťuje ochranu veřejného pořádku, přijímá oznámení od veřejnosti a provádí šetření k přestupkům a trestným činům spáchaným v místě jejich působnosti. V rámci Dne s policií nám předvedla ukázkou práce psovoda, práci zásahové jednotky a ukázkou práce Městské policie Orlová.

6.7 Den otevřených dveří

Tato akce má na naší škole už mnoholetou tradici. Odpoledne mohou rodiče a přátelé školy školu navštívit, na chodbách školy, v odborných učebnách jsou instalovány výstavy z prací žáků, představujeme zde učebnice a učební pomůcky používané při výuce. V některých učebnách žáci pracují pod vedením pedagogů, prezentují výsledky své práce a seznamují veřejnost s životem naší školy. Doprovod zajišťují žáci 9. ročníků, stejně jako občerstvení připravují sami žáci.

7. Vzdělávání pedagogů

Na naší škole pracuje jeden speciální pedagog. Vzdělávání pedagogů je zajišťováno přes KVIC Karviná, PPP Karviná, PPP Orlová nebo institucemi, které mají příslušnou akreditaci. V rámci DVPP nabízí výběr programů, které je možno v prevenci využít. Pedagogové mohou vybrat nejen semináře týkající se jejich předmětů, ale i vzdělávání o komunikaci jak s žáky tak rodiči, trénink sociálních dovedností, práci s hyperaktivními, neklidnými, případně agresivními dětmi atd. Škola je schopna zajistit dostatek finančních prostředků na vzdělávání i na suplování za nepřítomné pedagogy. Bohužel musíme konstatovat, že o tyto vzdělávací programy není zájem.

Na škole je již několik let vytvořena knihovnička prevence a videotéka. Obojí jsou průběžně doplňovány a jsou přístupné všem pedagogům. Učitelé mají možnost přístupu k informacím a materiálům, které se týkají problematiky společensky nežádoucích jevů (tel.

čísla, literatura, časopisy, CD, videokazety, nástěnka, webové stránky školy). Jsou k dispozici u metodika prevence a ve školním poradenském centru.

Učitelé jsou seznamováni na pedagogických radách s novými zkušenostmi a poznatky v oblasti prevence společensky nežádoucích jevů. Stejně jako žáci, mají pedagogičtí pracovníci možnost zúčastnit se besed, programů a akcí pořádaných v rámci prevence.

8. Poradenská činnost

Škola je také poradenským pracovištěm pro žáky a rodiče. Doporučuje a zajišťuje kontakty rodičům a dětem, kteří potřebují odbornou pomoc. Konzultuje s rodiči vhodné postupy při řešení problémů. Mimo jiné i pro poradenskou činnost bylo na naší škole zřízeno Školní poradenské pracoviště, které pracuje ve složení: speciální pedagog, výchovný poradce a školní metodik prevence. Na www stránkách školy jsou umístěna jejich telefonní čísla a emailové adresy. Na preventivní nástěnce máme uvedeny kontakty na veškeré spolupracující subjekty.

9. Spolupráce s rodiči

Spolupráce s rodiči je důležitou a nedílnou součástí našeho programu. Bohužel i zde máme opět rezervy. Na škole pracuje Klub přátel školy, ve kterém jsou zastoupeni rodiče našich žáků. Spolupráce je dobrá, Klub přátel školy je přínosem a oporou, podílí se na akcích pořádaných školou a podporuje preventivní programy i finančně.

Každoročně připravujeme pro rodiče vystoupení dětí – Dramatický kroužek Pod Kapličkou - a ukázkové hodiny nejen u příležitosti Dne otevřených dveří. Chystáme pro ně prodejní výstavky, kde výtěžek z těchto akcí je určen na činnost kroužků. Rodiče nám pomáhají při organizaci některých školních akcí, zajišťují doprovod na akce pořádané školou a případně se podílejí sponzorskými dary.

Pro další období budeme pracovat na tom, abychom zvýšili motivaci a zájem rodičů o prospěch a chování dětí a více spolupracovali s pedagogy. Nechceme s rodiči komunikovat jen „když se něco děje“, ale rádi bychom problémům předcházeli nebo je řešili již v začátku.

10. Pravidla školy, řešení přestupků

Základním dokumentem naší školy je školní řád. Jsou v něm vymezena práva a povinnosti žáků, rodičů i pedagogů. Ve školním řádu je ošetřena i problematika sociálně patologických jevů. Podle platných vyhlášek a metodických pokynů jsme vypracovali postupy při řešení šikany, záškoláctví, kouření, požívání alkoholických i jiných návykových látek. S tímto byli prokazatelně seznámeni žáci, rodiče i pedagogové.

11. Hodnocení aktivit a sledování jejich efektivity

Jednotlivé části programu budou pravidelně sledovány, vyhodnocovány čtvrtletně na pedagogických radách, jednou ročně písemně jako součást výroční zprávy školy.

Dosaženou efektivitu lze účinně sledovat vyhodnocováním zpětné vazby po uskutečněných akcích, slohovými a výtvarnými pracemi žáků, mapováním zájmu žáků o nabízené akce, individuální pohovory se žáky apod.

Cenné budou pro nás informace, které získáme o uskutečněných akcích od rodičů. My sami tímto programem očekáváme zlepšení vztahů mezi žáky a „pohodu ve škole“. Také zkvalitnění práce s rodiči.

12. Prezentace programu na veřejnosti

Program bude prezentován na Úřední desce školy, www stránky školy – www.zsukaplicky.cz a na třídních schůzkách.

13. Závěr

Tento program vychází z činností, které jsou již delší dobu na škole realizovány. Nově jsme se zaměřili na intenzivnější práci s klimatem třídy, na prevenci sociálně patologických jevů, především kouření, užívání alkoholu, drog a jiných návykových látek.

V Orlové 28. srpna 2016

Mgr. Michelsohnová Danuše

Příloha č. 1

Přehled základních školských dokumentů pro oblast prevence, prevence kriminality a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže

Úmluva o právech dítěte (Zákon 104/1991 Sb.)

Listina základních práv a svobod (Zákon 23/1991 Sb.)

Zákon č. 561/2004 Sb.,

o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákonů č. 383/2005 Sb., č. 112/2006 Sb., č. 158/2006 Sb., č. 161/2006 Sb., č. 165/2006 Sb., č. 179/2006 Sb. a č. 342/2006 Sb.

Zákon č. 562/2004 Sb.,

kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona, ve znění zákona č. 264/2006 Sb.

Zákon č. 94/1963 Sb.,

o rodině, ve znění pozdějších předpisů, se změnami platnými k 1. 1. 1997.

Zákon č. 359/1999 Sb.,

o sociálně právní ochraně dětí.

Zákon č. 167/1998 Sb.,

o návykových látkách.

Zákon 109/2002 Sb.

Zákon č. 218/2003 Sb.,

Vyhláška MŠMT č. 48/2005 Sb.,

o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění vyhlášky č. 454/2006 Sb.

Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb.,

o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Č. j. 25 884/2003-24,

Informace o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení

s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané, Věstník MŠMT sešit 11/2003.

Č. j.: 14 423/99-22 (Věstník MŠMT ČR, sešit 5, květen 1999),

Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance.

Č. j.: 10 194/2002-14,

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví.

MŠMT ČR, odbor pro mládež, Praha 2002 Evaluace a diagnostika preventivních programů.

MŠMT ČR, odbor pro mládež, Praha 2002

Volný čas a prevence u dětí.

Č. j.: 20 006/2007-51 – Příloha č. 1

Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, která doporučuje konkrétní postupy škol a školských zařízení při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže.

Č. j.: 11 691/2004-24,

Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu
č. j. 11 691/2004-24, Věstník MŠMT sešit 6/2004.

Č. j.: 37 014/2005-25,

Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Věstník MŠMT sešit 2/2006.

Příkaz ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 3/2006,

k postupu při zabezpečení realizace vyhlášky č. 60/2006 Sb., o psychické způsobilosti pedagogických pracovníků č. j. 10 446/2006-24, Věstník MŠMT sešit 5/2006.

Výchova ke zdraví, Poruchy příjmu potravy /příručka pro učitele/, PhDr. František David Krch, PaedDr. Eva Mrázová, CSc., Praha 2003

Volný čas a prevence u dětí a mládeže /dokument MŠMT/

Další informace k problematice prevence zneužívání návykových látek a dalšího rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT jsou dostupné na internetové stránce MŠMT www.msmt.cz.

Školní řád ZŠ

Příloha č. 2

Postupy školy při výskytu rizikových projevů chování a jednání - krizový plán

Řídí se platnými předpisy, zejména:

Zákon č. 359/1999 Sb.,

o sociálně právní ochraně dětí.

Zákon č.94/1963 Sb.,

o rodině, ve znění pozdějších předpisů, se změnami platnými k 1. 1. 1997.

Šikana

Č. j.: 28 275/2000-22

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení

Kriminalita / + vandalismus a násilné chování/

Č. j. 25 884/2003-24

Informace o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané, Věstník MŠMT sešit 11/2003

Č. j. 20 006/2007-51

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Vandalismus a násilné chování

Č. j. 20 006/2007-51

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Gamblerství + zneužívání a závislost na virtuálních médiích

Při zjištění skutečnosti, že je žák školy gambler, nebo se ho tematika gamblerství a zneužití virtuálních drog úzce osobně týká, je zapotřebí šetrně toto vyšetřit, zaangažovat zákonné zástupce žáka a poskytnout žákovi a rodině kontakt na odbornou pomoc, kterou doporučíme, s neprodlenou návštěvou odborníka na danou tematiku a zahájit terapii.

Xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus

Č. j.: 14 423/99-22 (Věstník MŠMT ČR, sešit 5, květen 1999)

Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance

Záškoláctví

Č. j.: 10 194/2002-14

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví

Patologické jednání vůči vlastní osobě, poruchy příjmu potravy

Jestliže bude mít učitel sebemenší podezření na uvedené projevy, velmi opatrně a citlivě se bude snažit sehnat další důkazy vedoucí k odhalení tohoto jednání. Neprodleně se spojí se zákonnými zástupci žáka, dětským lékařem žáka a doporučí návštěvu odborného zařízení (psychologa, psychoterapeuta) a doporučí co nejčasnější zahájení léčby a terapie. Při léčení je rodině nápomocný s plněním školních povinností. Tuto informaci oznámí pedagogům, kteří zprávu považují za velmi důvěrnou.

Výchova ke zdraví, Poruchy příjmu potravy /příručka pro učitele/, PhDr. František David

Krch, PaedDr. Eva Mrázová, CSc., Praha 2003

Týrání dítěte, zneužívání dítěte, zanedbávání dítěte

Zákon č.94/1963 Sb.,

o rodině, ve znění pozdějších předpisů, se změnami platnými k 1. 1. 1997

Zákon č. 359/1999 Sb.,

o sociálně právní ochraně dětí

Pokud má učitel podezření či nepřímé důkazy těchto jevů, velmi citlivě a opatrně se snaží vyšetřit další skutečnosti. Hlavním úkolem je ochránit dítě a poskytnout mu první i následnou pomoc při těchto činech. Rychlá a účinná spolupráce s odborníky je základním předpokladem.

Je nápomocen v krajních případech odebrání dítěte na základě soudního rozhodnutí. K dítěti učitelé přistupují jako k oběti zvláště závažných trestných činů, které mohou vážně ohrozit jeho zdravý psychický i fyzický vývoj.

A Postup školy při výskytu podezřelé látky a při podezření na užití omamné látky žákem

OMAMNÉ A PSYCHOTROPNÍ LÁTKY

Při nálezů neznámé látky mohou nastat tyto možnosti:

1. Zajistí-li pedagog podezřelou látku a je podezření, že se jedná o drogu či jinou škodlivou látku, pak v přítomnosti dalšího člena pedagogického sboru uloží tuto látku do obálky.
  - a) Na obálku napíše datum, čas a místo zajištění látky, příp. komu byla odebrána, podepíše se a uvede jméno svědka. Obálku přelepí, opatří razítkem školy a uschová ji do školního trezoru.
  - b) Ihned informuje vedení školy nebo alespoň ŠMP.
  - c) Poté je nutné bezodkladně vyrozumět policii. Identifikaci provede vždy policie, nikoli zaměstnanec školy. Při převzetí neznámé látky policistou si škola nechá tuto skutečnost písemně potvrdit.
  - d) Pokud je zajištěna podezřelá látka u dítěte, které jeví známky otravy, předá se látka stejným způsobem uložená přivolanému lékaři.

1. Pedagog neznámou látku ponechá na místě nálezů.
  - a) Bezodkladně zavolá policii.
  - b) Ihned informuje vedení školy nebo alespoň ŠMP.
  - c) Do příjezdu policie zajistí dohled na místě nálezů, příp. zadrží studenta, u něhož byl nález učiněn.

Při ohrožení zdraví žáka

V případě ohrožení zdraví žáka v důsledku podezření na požití omamné látky se postupuje tak, jako když žák přijde do školy s horečkou.

- a) Dítě jevící příznaky užití omamné látky je odvedeno ze třídy do místnosti, kde zůstane po dobu, než si pro něj přijdou rodiče nebo lékařská služba. Pedagog zajistí nad dítětem dohled dospělé osoby.
- b) Ihned informuje vedení školy nebo alespoň ŠMP.

- c) Škola bezodkladně informuje rodiče žáka nebo jeho zákonné zástupce o blíže nespécifikovaných zdravotních potížích studenta. Rodiče jsou vyzváni k tomu, aby si dítě co nejdříve vyzvedli ze školy, neboť je nutné lékařské vyšetření.

Rodič si přijde do školy pro žáka

je seznámen se zdravotními potížemi po užití stimulačních či kanabinoidních látek (jsou např. zornice rozšířené, nejistá chůze, nekontrolovatelné chování apod.), škola apeluje na rodiče, aby s dítětem navštívili lékaře, pedagog odkáže rodiče na odborníky na specializovaných pracovištích

Rodič si do školy pro dítě nepřijde

Škola přehodnotí zdravotní stav žáka, pracovník školy zavolá lékařskou službu (může jít o předávkování návykovou látkou). Rodič je o postupu školy předem informován. V případě, že lékařská služba odmítá přijet, provedeme o tom zápis a necháme si podepsat svědky. V případě, že ho odmítají odvézt, necháme si od nich podepsat, že je dítě v pořádku.

- d) Škola vyhotoví zápis průběhu celého případu a stanoví postup, jak zamezí případnému výskytu žáka pod vlivem omamné látky nebo výskytu podezřelé látky ve škole.
- ve školním řádu je uveden zákaz nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek v areálu školy včetně sankcí, které z porušení vyplývají,
  - proběhne třídní schůzka rodičů, seznámení s účinky a příznaky užití návykových látek dítěte, jak se škola k případu postaví, jak bude pracovat s rizikovou třídou v preventivní oblasti,
  - rodiče jsou vybídnuti ke spolupráci při výskytu sociálně nežádoucího chování, jsou seznámeni s náplní práce a konzultačními hodinami metodika prevence a výchovného poradce, Jsou seznámeni s tím, že dítě pod vlivem návykové látky ve škole porušuje vnitřní řád školy,
  - žák, který prokazatelně zneužíval omamnou látku v areálu školy a tím porušil řád školy, bude kázeňsky potrestán dle školního řádu,
  - škola pozve nejrychlejší cestou rodiče žáka k jednání se školou. Rodiče jsou seznámeni se všemi skutečnostmi případu, porušením řádu školy, návrhem výchovného opatření, který schválila a doporučila pedagogická rada. Škola doporučí rodičům žáka specializovanou pomoc odborníků,
  - škola vyhotoví dva zápisy z jednání, jeden obdrží rodiče, druhý zůstane uložen ve škole. Škola nabídne rodičům pomoc – monitorování, pravidelné schůzky R + TU, ŠMP, VP,
  - žáci jsou obecnou formou seznámeni s případem a jsou upozorněni na závažnost držení, přechovávání a užívání návykové látky a to nejen v areálu školy,
  - třída, v níž se problém objevil, bude monitorována, budou v ní pracovat odborníci /dlouhodobé prožitkové programy/ primární prevence, sekundární prevence.
- e) Škola informuje sociální odbor v případě, že žák je prokazatelně ovlivněn drogou (i alkoholem) nebo je v akutním ohrožení zdraví po požití drogy, tj. při nebezpečí předávkování a trvalého zdravotního poškození včetně vzniku návyku a bezprostředním ohrožení života nebo po průkazném zjištění zneužívání návykových látek ve škole

Při podezření, že žák zneužívá návykové látky (časná intervence)

Metodik prevence, výchovný poradce, třídní učitel, pověřený pracovník (speciální pedagog nebo psycholog CK):

- a) provede diskrétní šetření - zjistí citlivě co nejvíce informací (od spolužáků, rodičů, z poradny apod.),
- b) provede pohovor s dítětem – podle vztahu pracovníka s dítětem buď osobně, nebo za přítomnosti jiného učitele, nebo jiné osoby (psychologa, sociálních kurátorů, pracovníků oddělení pro dítě, kontaktního centra apod.). Doporučí mu rozhovor s odborníkem (Linka důvěry, pedagogicko-psychologická poradna, zdravotní zařízení, střediska výchovné péče apod.).
- c) Po důvodném podezření citlivě informuje rodiče, event. jiné zákonné zástupce a upozorní je na další postup školy v případě akutního ohrožení zdraví po požití drogy - nebezpečí z předávkování a trvalého zdravotního poškození, včetně vzniku návyku hraničící s bezprostředním ohrožením života.
- d) V případě negativní reakce rodičů na sdělené skutečnosti a v případě, že rodiče nezařídí pro žáka další péči, uvědomí sociální odbor. Pokud není v silách školy společně s rodiči problém vyřešit, doporučí další odbornou pomoc.

B Postup školy při šetření zneužívání návykových látek nebo trestné činnosti, plnění oznamovací povinnosti

ŠETŘENÍ A VÝSLECH POLICIÍ

Vstup policie do školy

Zaměstnanci školy se snaží o maximálně dobrou spolupráci, vzájemný respekt a vstřícnost.

1. Policista je povinen prokázat se:
  - stejnokrojem s identifikačním číslem nebo
  - služebním průkazem nebo
  - odznakem služby kriminální policie nebo
  - ústním prohlášením „policie“.
2. V případě pochybností o totožnosti policisty si zaměstnanec školy ověří totožnost telefonickým dotazem na pracoviště policie.
3. Ředitel školy nebo jeho zástupce se seznámí s předmětem policejního úkonu a důvodů, jež k němu vedou.

Předvolání a předvedení studenta, podání vysvětlení a výslech

Policie může vyžadovat podání vysvětlení, provádět výslech, předvolat nebo předvést žáka mimo školu. Výslech se provádí zpravidla policisty v občanském oděvu, převezení za použití civilního vozidla.

Škola zajistí dohled dospělou osobou (ředitel školy, jeho zástupce, metodik prevence, není-li nikdo z těchto přítomen, třídní učitel) po celou dobu služebního zákroku i služebního úkonu a to i v případě,

že je proveden ve škole. Písemně je zaznamenáno číslo policisty, jméno převáženého dítěte a datum. Po ukončení procesu je žák předán zpět do školy nebo je předán zákonnému zástupci.

Vyrozumění rodičů provádí policista předem (u osoby mladší 15 let informuje také orgán sociálně právní ochrany mládeže), v případě, že tak neučinil, informuje rodiče třídní učitel nebo pracovník školy – o způsobu vyrozumění se domluví s policistou.

Policista může úkon provést i v případě, že vyrozumění rodiče nelze zajistit a provedení úkonu nelze odložit. V případě, že by vyrozuměním rodičů bylo mařeno vyšetřování, vyrozumí škola zákonného zástupce bezprostředně po souhlasu policie.

Podle zákona mohou být mladiství vyslýcháni i bez účasti osob vykonávajících dohled nad nezletilými. Na požádání policie ředitel školy poskytne vhodnou místnost k šetření studenta ve škole, zajistí také pedagogický dozor. Osoby přibrané k výslechu (dozor) mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušování nebo ukončení, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby.

Pro děti a mládež platí v plné míře presumpce nevin.

OZNAMOVÁNÍ TRESTNÉ ČINNOSTI

V případě, že je zaměstnanec školy svědkem trestné činnosti nebo se o ní dozví, ohlásí to řediteli školy. Je proveden písemný zápis. Škola celou záležitost oznámí Policii ČR.

Trestnou činností se rozumí užívání omamných látek, gamblerství, šikana, týrání, vraždy, loupeže, pohlavního zneužívání, znásilnění, majetková trestná činnost, dále vystavení šikaně či týrání, příp. jinému nežádoucímu zacházení ve škole i mimo školu apod.

C Postup školy při diagnostice a vyšetřování šikany

ŠIKANA

Škola je povinna řešit šikanu ve škole a na akcích pořádaných školou, mimo školu je to věc policie a rodičů. Diagnostiku a vyšetřování šikany provádí osoba, která má sílu celý proces ustát nebo osoba tímto pověřená – ředitel školy, zástupce ředitele, výchovný poradce a školní metodik prevence. Důležité je mít v někom oporu (ředitel...).

1. Učitel je svědkem šikany – brutálního násilí

- a) Překonání šoku pedagoga!
- b) Bezprostřední záchrana oběti (zaštitit svým tělem oběť)! Odvést okamžitě ze třídy!
- c) Ihned se vrátit zpět do třídy nebo do ní poslat jiného pedagoga, příp. pověřit dozorem někoho ze žáků (zabránění domluvě agresorů na křivé skupinové výpovědi)!
- d) Zalarmovat určený tým – ředitel školy, zástupce ředitele, výchovný poradce a školní metodik prevence, speciální pedagog a psycholog a domluvit se na spolupráci při vyšetřování – i za cenu přerušování výuky!

- e) Pokračovat v pomoci a podpoře oběti (dát oběti napít, zajistit lékařské vyšetření)! Po návratu od lékaře nepouštět oběť zpět do třídy.
- f) Kontaktovat rodiče oběti. Při rozhovoru s rodiči se vyvarovat slovu šikana, lépe je používat trápené nebo ubližované dítě. Hovořit s nimi „na rovinu“, ujistit je, že se konflikt řeší. Dohodnout s rodiči, jakým způsobem bude zajištěna bezpečnost dítěte (nejlépe nechat doma).
- g) Ohlásit celou věc policii.
- h) Následuje vlastní vyšetřování.

2. Učitel se o šikaně od někoho dozví

OVĚŘENÍ SITUACE

1. Kontaktovat rodiče
  - a) zavolat rodičům (ne v přítomnosti dítěte!) Při rozhovoru s rodiči nemluvit o šikaně, pouze si ověřit signály (pomočování, zvraty v chování, noční děsy, poškození věcí, změny v chování, zhoršení prospěchu, vyhýbání se tělocviku – modřiny apod.)
  - b) upozornit, že se o tom dítě nemá dozvědět (aby se to nedoneslo do třídy)
  - c) vyžádat souhlas rodičů k vyšetřování, zdůraznit zájem na bezpečí dítěte
2. Podepsat souhlas k vyšetřování
3. Najít tým - ředitel školy, zástupce ředitele, výchovný poradce a školní metodik prevence, speciální pedagog a psycholog (max. 3), kteří budou spolupracovat na šetření. (Třídní učitel může spolupracovat, ale nesmí být hlavní vyšetřovatel.)
4. Nalezení vhodných informátorů. Obezřetně promluvit s vhodnými spolužáky tak, aby se to nedoneslo třídě (nejvhodnějšími informátory jsou průměrní studenti, ne hvězdy, ne podprůměrní)
5. Nalezení vhodných svědků. Promluvit s více informátory, případně je požádat, zdali by to mohli dosvědčit. Nenaléhat!

VYŠETŘOVÁNÍ

- upozornit na provádění zápisu
  - netlačit, nechat je říct to, co chtějí
  - mít při vyšetřování třetí osobu proti obvinění ze strany rodičů
  - pokračuje pomoc a podpora oběti
1. ROZHOVOR SE SVĚDKY
    - vše si zapisovat
    - svědky vyslechnout postupně, pokud se rozcházejí ve výpovědi, je možná konfrontace všech svědků, navodit atmosféru podpory a povzbuzení, že jejich spolupráce nebude prozrazena a je zajištěna jejich bezpečnost, vše si zapisovat
  2. ROZHOVOR S AGRESORY
    - vše si zapisovat

- Agresor se po rozhovoru nesmí vrátit zpět do třídy! Vyšetřující by měli být vždy v početní převaze.
- a) Zahřívací předkolo
Sednout si proti agresorovi, říct mu to „natvrdo“, chtít vědět, co všechno dělal, upozornit na zapisování, potom mlčet!
- b) Monolog
Narušit mu jeho prostor, dívat se do očí, nepovzbuzovat, jen si vše zapisovat, počkat až domluví
- c) Dialog - doplňující otázky
Klást otázky tak, aby se zapletl do vlastních lží, stupňovat citové napětí, nabídnout polehčující okolnosti v případě přiznání se, nechat si od něj podepsat zápis, pokud nepodepíše, oznámit mu, že budou informováni rodiče. Zopakovat se všemi agresory. Každého po rozhovoru odvést do jiné třídy.
- d) Konfrontace
Všem agresorům naráz oznámit, jak kdo z nich vypovídal, začnou se mezi sebou dohadovat a pomlouvat.

3. ROZHOVOR S OBĚTÍ

- vše si zapisovat
- Rozhovor provést na místě, které je bezpečné, sedět vedle sebe jako partneři, bez třetí osoby.
- Bez nátlaku! (Zeptat se, jak se mu daří, co se děje doma..., mluvit o pocitech – „Mám pocit, že se ve třídě necítíš dobře, chceš mi o tom něco říct?“ apod.)
- Sdílet oběti možnosti řešení a nechat oběť vybrat – metoda usmíření, metoda vnějšího nátlaku.

Zajistit ochranu oběti – nechat ji bezpečně odejít ze školy (informovat rodiče) nebo zajistit její ochranu! Agresorům oznámit, jak budou postiženi v případě, že oběť znovu napadnou (např. při jakémkoli náznaku šikanování budou vyloučeni nebo bude případ nahlášen policii). Zdůraznit, že k jejich snaze napravit situaci bude přihlédnuto ve výchovné komisi.

A) METODA USMÍŘENÍ

Provádí se především u počátečních stádií šikany a vykazuje-li agresor ochotu své chování změnit. Metodě usmíření předchází:

- rozhovor s informátory a oběťmi, nalezení vhodných svědků, rozhovory se svědky
- rozhovor s obětí
- rozhovor s agresory (v případě, že se ukáže, že agresor není ochoten ke změně, následuje metoda vnějšího nátlaku)
- Společné setkání a hledání nápravy: hovořit se třídou v komunitním kruhu (včetně třídního učitele), sezení neprotahovat, opakovat asi jednou za 14 dní, max. 20 min.
- omluva a usmíření agresora a oběti, předkládání návrhů pro nápravu

Vhodné otázky: Co si myslíte, že není v téhle třídě v pořádku? Co byste mohli udělat, aby se to příště nestalo? Kdo si myslí, že by byl schopen XY bránit? (ochránce dát do roviny oficiality, má povinnost

ubližování ohlásit) Provést max. 4 sezení, při posledním položit otázku, jestli si myslí, že je problém vyřešen.

B) METODA VNĚJŠÍHO NÁTĹAKU

Provádí se u pokročilejších forem šikany.

1. Vytvořit výchovnou komisi: vyšetřovatel – VP, ŠMP, třídní učitel (nikdy ne vyšetřovatel, spíše jako svědek), ředitel (zástupce), nezávislý člověk (pracovníci CK)

Před zasedáním nejednat s rodiči agresorů!

2. Celá komise se sejde předem a domluví se, jaké budou asi tresty.
3. Agresoři chodí před komisi a znovu vypovídají, sdělit, že komise rozhodne (tvářit se vážně).
4. Porada komise na trestech. (Trestat intenzivně, ale mít kam stupňovat.)
5. Zavolat agresory a oznámit agresorům tresty.
6. Oznámit potrestání před celou třídou za přítomnosti celé komise! (Agresoři si stoupnou u dveří a vyslechnou si rozsudek.) Bez obětí!
7. Následuje komunitní kruh s třídním učitelem. Při prvním sezení bez obětí!
8. Pozvat rodiče agresorů i obětí. Ne najednou! Rodiče obětí: informovat, jak bylo zajištěno zdraví jejich dítěte a sdělit, jak byli agresoři potrestáni, rodiče agresora: rodiče agresorů informovat každého zvlášť, sdělit, jak byly potrestány jejich děti, upozornit je na to, že je to závislé chování („určitě by si nechtěli vybrat partnerku, ke které by se chovali stejným způsobem“).
9. Vše si nechat podepsat

Příloha č. 3

Kontakty organizací a institucí pro externí spolupráci

Pedagogicko-psychologická poradna Karviná

Nejedlého 591, 734 01 Karviná - Ráj

Kontaktní osoba: Bc. Eliška Szekelová - metodik prevence PPP

Telefon: 597 582 370

e-mail: metodik@pppkarvina.cz

Pedagogicko-psychologická poradna Orlová

Masarykova třída 1313, 735 14 Orlová – Lutyně

www.pppkarvina.cz

Středisko výchovné péče Karviná

Vydmuchov 1835/10, 733 10 Karviná – Fryštát

Telefon: 596 323 915

Speciálně pedagogické centrum

SPC Karviná

Komenského 614/2, Karviná – Nové Město

Telefon: 596 314 923

E-mail: spc.karvina@seznam.cz

Sociální věci

Oddělení sociálně právní ochrany dětí

Osvobození 796, 735 14 Orlová-Lutyně

Telefon: 596 581 464, 596 581 462

Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy

Přemyslova 1618/12, Havířov – Podlesí

Telefon: 596 432 210

E-mail: rodinnaporadna@ssmh-havirov.cz

Sociální služby města Havířov, p. o. – Linka důvěry

Zaměření: pro celou populaci

Telefon: 596 410 888

Provoz: PO – PÁ: 6:30 – 15:00

E-mail: linkaduvery@ssmh-havirov.cz

www.ssmh.cz

Centrum psychologické pomoci, p.o. – Linka důvěry

Zaměření: pro celou populaci

Telefon: 596 318 080, 777 499 650

www.cepp.cz

Rodinná a manželská poradna

Na Bělidle 815, Karviná - Fryštát

Telefon: 596 317 575

Provozní doba: po, út 8–15 hodin, st 8–17 hodin, čt 8–17 hodin, pá 8–14:30 hodin

Občanské sdružení Kerit

pomoc obětem domácího násilí

Dělnická 535, 735 11 Orlová – Poruba

Telefon: 739 574 370, 724 591 884

Psychiatrie

MUDr. Martin Wyzula

Wedici Harmony s.r.o.

Na Olmovci 1155, 735 14 Orlová

Tel: +420 603 383 691

MUDr. Mieczyslaw Ciesla

Odborný lékař psychiatrie pro děti a dorost

Žižkova 2379/92, 733 01 Karviná – Mizerov

Telefon: 596 314 687

MUDr. Břetislav Bureš

El. Krásnohorské 1304/16, Havířov – Podlesí

Telefon: 596 414 711

MUDr. Marek Pérez

Dělnická 1132/24, Havířov – Město

Telefon: 596 491 498

Psychologie

Mgr. Lubica Lichorobiecová

Masarykova 900, 735 14 Orlová

PhDr. Anděla Vaculíková

El. Krásnohorské 1304/16, Havířov – Podlesí

Telefon: 596 410 543

PhDr. Milena Tejklová

Dlouhá třída 1101/79, Havířov – Podlesí

Telefon: 596 430 768

Základní škola Orlová – Lutyně U Kapličky 959 okres Karviná

PhDr. Olívie Hradilová

Místní 355/3, Havířov – Město

Telefon: 596 813 195

Odborné ambulance a poradny

Protikuřácká poradna

Telefonní linka pro odvykání kouření 844 600 500

K-centrum Orlová

poradenství v oblasti drog a závislostí

Energetiků 940, 735 14 Orlová – Lutyně

Telefon: 596 511 074, 602 820 474(slужba), 603 100 555(streetworker)

Renarkon, kontaktní centrum

Zengrova 69, 703 00 Ostrava – Vítkovice

Telefon: 595 627 005, 602 670 789